

Het schoolontwikkelingsmodel gebaseerd op adaptief onderwijs

BOSOS

Uitgangspunt Er zijn 9 werkvelden in het basisonderwijs. Er zit een volgorde in de 9 werkvelden. Er kan goed in een werkveld gewerkt worden als het vorige werkveld goed ontwikkeld is.

Opbouw Werkveld 1 t/m 5: de basis wordt gelegd in groep 1,2 en 3
Werkveld 6,7 en 8: vooral van belang in groep 4,5 en 6
Werkveld 9: werkveld van groep 7 en 8, indien de voorafgaande werkvelden goed ontwikkeld zijn.

RELATIE		COMPETENTIE		AUTONOMIE		INTERACTIE
1	de groepsfeer	2	structuur en regels	3	zelfstandigheid	
<p><i>uitvoering: twee onderdelen:</i></p> <p>a. Een positieve en open relatie met alle leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht neemt initiatief voor zo'n relatie - Onvoorwaardelijk aandacht geven aan de leerlingen. Niet alleen als de leerling negatief of positief gedrag laat zien. - Een relatie die gericht is op kort houden is geen positieve en open relatie. - Ten alle tijden respect tonen aan de leerlingen. - Let op machtsstrijd met een leerling. - "Gemakkelijk corrigeerbaar" zien als een teken van een goede relatie met een leerling met gedragsproblemen. <p>b. Een ontspannen sfeer</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken aan een gezellige klas waarin ieder tot zijn recht komt. - Regelmatig ontspanningsmomenten inbouwen. - Ontspannende activiteiten niet laten afhangen van de sfeer - Ontspannende activiteiten niet voortdurend als beloning inbouwen. Die staan gewoon op het rooster. - Let bij de acties in de klas vooral op de positieve leerlingen. Laat de sfeer en de activiteiten niet bepalen door de lastige leerlingen. 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De structuur en regels zijn het tweede werkveld: zij zijn gemakkelijk te handhaven als werkveld 1 goed is. In een veilige (werkveld 1) en een duidelijke structuur (werkveld 2) zullen de leerlingen het best tot hun recht komen; zich competent voelen. - Keer bij 'moeilijke' groepen werkveld 1 en 2 niet om. Altijd blijven werken aan de sfeer. Als de sfeer er niet is, kost het handhaven van de regels alleen een taak van de leerkracht: je voelt je dan meer agent dan leerkracht! - Maak onderscheid tussen orde- of huishoudregels en omgangsregels. Zorg er eerst voor dat de orderregels goed zijn. Dat geeft een gevoel van duidelijkheid en veiligheid aan de leerlingen. - Geef steeds het goede voorbeeld. Vooral jonge leerlingen maken de regels eerder eigen als zij zie hoe die in de praktijk werken. - In de onderbouw betekent het overtreden van de regels de leerling uit de situatie halen een aangeven dat zijn gedrag niet past bij de regels van de school. Boos straffen heeft weinig zin. Wijzen op het goede gedrag heeft meer effect - Vanaf groep 4 is het overtreden van de regels meestal een bewuste actie. Probeer dan direct in te grijpen zonder veel emoties. In eerste instantie door op het negatieve gedrag te wijzen en bij bewuste herhaling te straffen. - De ouders van te voren duidelijk maken wat de regels van de school zijn. Die kunnen anders zijn dan de regels thuis! 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Als werkveld 1 en 2 goed ontwikkeld zijn, kan de leerkracht met gerust hard aan de zelfstandigheid werken. Alleen in een veilige en duidelijke structuur kan de zelfstandigheidsontwikkeling goed plaatsvinden. - Onder zelfstandigheid wordt zowel sociaal als cognitieve zelfstandigheid bedoeld. - De leerkracht moet wel het vertrouwen hebben dat zijn leerlingen zelfstandig kunnen handelen. Hij moet de leerlingen kunnen en willen loslaten! - Belangrijke aspecten in groep 1 en 2: het planbord en uitgestelde aandacht. De leerkracht heeft regelmatig kringgesprekken over de regels en vooral hoe de leerlingen moeten handelen als zij tijdens het zelfstandig werken toch hulp nodig hebben of iets willen vragen. - Leerkracht moet leren bij problemen niet direct te waarschuwen of in te grijpen maar vooral letten hoe de leerling zelf de situatie oplost. Bij nagesprekken staan de goede oplossingen centraal. - Bij voorgesprekken vooral situaties bespreken die de vorige keer niet helemaal goed gingen en hoe nu wel goed gehandeld kan worden. - In groep 3 moet de leerkracht zeker in het begin een duidelijk onderscheid maken tussen zelfstandigheid van de orderregels en voorlopig didactische onzelfstandigheid. Zodra de leerling kan lezen kan de leerling ook didactisch zelfstandiger worden. 		
4	instructie	6	succeservaringen	8	gedifferentieerde instructie	
<p><i>uitvoering: twee onderdelen:</i></p> <p>a. Effectieve instructie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken volgens het directe instructiemodel - Goede lesvoorbereiding - Het doel en het proces moet van tevoren heel duidelijk zijn voor de leerlingen. - Goede evaluatie - Instructie kort en bondig - Tempo erin houden. Niet laten afleiden door leerlingen met gedragsproblemen. <p>b. Screeningsanalyse</p> <p><i>Bij kleuters</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Screeningsresultaten vooral vergelijken met observatiegegevens. Uitgangspunt bij groepsplan zijn de observatiegegevens. <p><i>Vanaf groep 3</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Centraal staan de C-leerlingen. Bij zakken nadenken over kwaliteit van de instructie of instructietijd. - Zakken bij A- en B-leerlingen: nadenken over aanbod van verrijkingsmateriaal. - Zakken bij D- of E-leerlingen: nadenken over de zorg in de klas. - Technisch lezen en spelling moeten ongeveer gelijk zijn zowel op groeps- als individueel niveau. - Rekenen en begrijpend lezen moet vanaf eind groep 4 ook ongeveer gelijk zijn op zowel groeps- als individueel niveau. - Als het gemiddelde eind groep 4 goed (volgens de inspectienorm) is, mogen de leerlingen eigenlijk niet meer zakken in vaardigheidsscores! 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen gaan alleen uit zichzelf werken als zij succes verwachten. - Vanaf februari groep 3 gaan leerlingen beseffen dat zij niet goed zijn in leren. Zij kunnen er dan last van krijgen: goed letten op gedragsveranderingen. - Niet meekomen met de groep is voor veel leerlingen een bron van frustratie en kan leiden tot werkhoudings- en/of gedragsproblemen. - Let goed op hoe de leerlingen zijn leerproblemen ervaart: overheerst bij de leerlingen een positieve vorm van acceptatie of is hij bang, boos, verdrietig of in paniek over zijn leerprestaties. - Goed opletten: veel extra oefenen kan de negatieve gevoelens juist versterken: oefening baart kunst als de leerling een positieve vorm van acceptatie heeft. - Liever minder laten maken en succes hebben dan meer oefenen. - In het handelingsplan voor leerproblemen oog hebben voor de gevoelens van de leerling over zijn leerprestaties. - Let goed op extra huiswerk. Leerlingen willen niet altijd thuis ook nog falen. Werk met de didactische mijlpalen. - Bij beurten tijdens de instructie de leerling niet in verlegenheid brengen door door te vragen als de leerling iets niet weet. Probeer dan over te gaan op gesloten vragen. - Eigen leerlijnen zo laat mogelijk instellen en dan alleen bij leerlingen met verminderde cognitieve vermogens(IQ) of zeer specifieke problematiek als dyslexie of dyscalculie. 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - op basis van de Cito-uitslag de instructiegroepen in delen: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Cito score A en hoog B: instructie onafhankelijk</i> Met geringe instructie aan het werk zetten. Eigenlijk alleen het doel vertellen en evt. een korte hint. Altijd verrijkingsstof of verdiepingstof bieden en ook laten maken. Eerder minde ren op de basisstof dan op de verrijkingsstof. • <i>Cito score laag B en hoog en laag C (en evt. hoog D): instructie vaag</i> Met een goede instructie kunnen zij de opdracht daarna zelfstandig maken. Niet direct aan de instructietafel laten komen. Direct goede feedback even over hun prestaties. Slecht scoren betekent te weinig instructie. Methodetoetsen zeker een score 80%, maar in de herstelweek werken naar 100%, om zeker te zijn dat zij niet onder de methodelijn gaan komen. • <i>Cito score (hoog en) laag D en E: instructie afhankelijk:</i> Na de instructie direct aan de instructietafel. De klassikale instructie is voor hen te weinig. Zij kunnen daarna nog niet aan de slag. Tijdens klassikale instructie deze leerlingen bij de les houden met gesloten vragen. Aan de instructietafel pas werken met open vraag en. Zij kunnen na de extra instructie vaak alleen met een voorbeeld of een extra geschreven hint zelfstandig aan het werk. Soms het klaswerk alleen met behulp van materiaal. Naast extra uitleg met de klasstof ook werken aan de didactische mijlpalen. 		
5	opstelling in de klas	7	instructietafel	9	zelf plannen	
<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen zijn zo geplaatst dat er goed samengewerkt kan worden: liefst in groepen van 4 leerlingen. - Bij rijen is de mogelijkheid tot samenwerken te beperkt. - Samenwerken is essentieel voor zelfstandig werken en effectief gebruik van de instructietafel (werkveld 7) - Liever geen leerlingen permanent apart zetten. Zij kunnen dan niet samenwerken. - Bij lastige leerlingen soms twee plekken in de klas: sociaal plekje en een verwerkingsplekje. - Plaats niet de lastigste leerlingen vooraan. Zeker niet onder het bord. - Soms alleen even in het begin van groep 3 in rijen om zo goed zicht te houden op het eigen werk van de leerling. - Leerlingen met veel bewegingsonrust liever achter in de klas plaatsen. Daar is meer mogelijkheden voor bewegingsruimte. 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Een instructietafel is een plek voor instructie en niet voor verwerking. Verwerken doet de leerling op zijn eigen plek. - Een instructietafel werkt alleen goed als aan de vorige werkvelden goed voldaan is! - Maak een goede planning wie bij de tafel mag komen op basis van de Cito-screening. - Zeker in het begin werken met stoplicht: - rood: absolute stilte. Korte periode. Alleen leerlingen helpen die een eigen leerlijn hebben of een zeer lage E-score hebben. - oranje: eigenlijke start van de tafel. De leerkracht bepaalt wie aan de tafel komt. De leerkracht stimuleert de andere leerlingen elkaar te helpen. - groen: na een rondje andere leerlingen aan de instructietafel halen of zelf laten komen. - Tijdens het rondje lopen niet veel extra instructie geven aan tafeltje van de leerling: hoogstens 15 seconden. - Bij te veel onrust: het zelfstandig werken stoppen en weer even met rood stoplicht beginnen (korte periode) - Veel onrust ontstaat als leerlingen te lang aan de instructietafel zitten. 		<p><i>uitvoering:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het plannen van de leeractiviteiten wordt steeds meer overgelaten aan de leerlingen. - Er wordt met dagtaken en weektaken gewerkt. - De instructie en de verwerking daarvan wordt losgekoppeld. De leerling gaat steeds meer de volgorde van de verwerking zelf bepalen. - Op het bord geeft de leerkracht aan wanneer er instructies zijn en wanneer en bij welk vak de instructietafel open staat. De leerlingen moeten nu zelf bepalen of zij naar de instructietafel willen. - De leerkracht voert regelmatig met alle leerlingen werkgesprekken en maakt met hen duidelijke afspraken waarbij de verantwoordelijkheid duidelijk bij de leerling komt te liggen. - Dit werkveld zal niet altijd bereikt worden. Er zijn groepen waar dit werkveld niet bereikt kan worden. - Scholen kunnen ook vanuit hun visie beslissen dat zij niet in dit werkveld willen investeren. 		

Toelichting bij het schema: het schoolontwikkelingsmodel

Dit schema is ontleend aan de basisbegrippen van adaptief onderwijs. Daarbij staan de begrippen relatie, competentie en autonomie centraal. Deze drie begrippen worden gekoppeld aan de drie werkgebieden in het onderwijs:

- Interactie: hoe ga je om de kinderen in de groep
- Instructie: hoe geef je instructie in de groep
- Organisatie: hoe is de organisatie in de groep

Wanneer deze drie werkgebieden gekruist worden met de drie begrippen van adaptief onderwijs ontstaan er 9 werkvelden waarop de leerkracht werkt. Die 9 velden vind je in het schema.

De 9 werkvelden worden in een bepaalde volgorde gezet. Het uitgangspunt is dat de leerkracht pas goed kan handelen in een werkveld, als de vorige werkvelden goed ontwikkeld zijn.

- De basis in elke groep is werkveld 1: de relatie met de leerlingen en een goede werksfeer.
- Als de sfeer en de relatie goed zijn, kan de leerkracht met gemak werken aan veilige en duidelijke regels en structuur (werkveld 2). Bij moeilijke groepen moeten werkveld 1 en 2 niet omgedraaid worden: regels en structuur aanleren zonder sfeer zorgt ervoor dat de leerkracht als een soort politagent moet gaan optreden.
- Als werkveld 1 en 2 goed zijn, kan de leerkracht op een positieve en rustige manier aan de zelfstandigheid van de leerlingen werken. De basis is daarvoor gelegd.
- Als de werkvelden 1, 2 en 3 goed zijn, kan de leerkracht met gemak goede instructie geven en is de basis gelegd voor optimale prestaties (werkveld 4).
- Als die basis gelegd is, kan de leerkrachten met gemak investeren in zelfstandig werken. Dat kan alleen als de leerlingen in staat gesteld worden om samen te werken. Gezien de ontwikkeling van de eerste 4 werkvelden is de bereidheid tot samenwerken ontwikkeld. De leerlingen kunnen nu

gemakkelijk in groepjes geplaatst worden. Leerlingen moeten meer mogelijkheden hebben om met iemand samen te werken (werkveld 5).

- NB: de werkvelden 1 t/m 5 vormen de basiswerkvelden van de groepen 1, 2 en 3. De volgende leerkrachten kunnen dan verder bouwen aan de ontwikkeling van de groep
- De verschillen tussen de leerlingen worden vanaf groep 4 steeds groter. Hulpverlening aan de instructietafel is alleen mogelijk als de zwakkere leerlingen succeservaringen verwachten. Zonder die verwachting zullen de leerlingen niet goed tot werken komen (werkveld 6).
- Een instructietafel (werkveld 7) is pas effectief als de voorafgaande werkvelden goed ontwikkeld zijn.
- Als de 7 eerdere werkvelden goed ontwikkeld zijn, is de basis gelegd voor gedifferentieerde instructie (werkveld 8) en kan de leerkracht steeds meer overlaten aan de leerlingen zelf (werkveld 9)

Op de site van de Bosos (www.bosos.nl) wordt een meer inhoudelijke toelichting op het schema gegeven.

Gebruik

De leerkracht kan de groep leggen op de inhoud van de 9 werkvelden. Zeker bij moeilijke groepen zal hij moeten bepalen in welk werkveld hij nog moet investeren. Werkvelden overslaan kan leiden tot steeds meer problemen in de volgende werkvelden.

DIT SCHEMA KAN GEDOWNLOAD WORDEN VIA WWW.BOSOS.NL

